

Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Dış Ticaretinde Meydana Gelen Politika Değişimleri

Hasan Alp Özel^{a*}, Hakim Aziz^b

^{a,b} Karabük Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Karabük.

Öz

Küreselleşme süreci ile birlikte ticaret ulusal olma özelliğini kaybederek, uluslararası bir özellik kazanmıştır. Bu bağlamda ülkeler, ulusal ekonomik programlarını dünya ekonomisiyle entegre etmişlerdir. Bu politika engetrasyonundaki amaç, ülkelerin dünya ticaretinden aldıkları payı arttırmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışma ile özellikle son yıllarda oldukça fazla hissedilen küreselleşme süreci çerçevesinde Türkiye ekonomisinde dış ticaretin gelişiminin incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Dış Ticaret, Ticari Serbestleşme, İhracat, İthalat

Policy Changes of Turkish Foreign Trade in the Globalization Process

Abstract

Globalization of economic markets led to shift from a national based economy to international level trade activities. In this scope nations integrated their national economic programmes to world economic chains. This move resulted from the notion that countries can increase their proportion of share that they take from international trade. This study particularly aims to analyze development of foreign trade in Turkish economy in the globalization process with increasing effects over national economy.

Keywords: Globalization, Foreign Trade, Trade Liberalization, Export, Import

1. GİRİŞ

Küreselleşme kavramının çok boyutlu olmasından dolayı, küreselleşmenin tanımı üzerinde bir fikir birliği bulunmamaktadır (Beşirli, 2017: 123). Genel bir tanım ile küreselleşmeyi farklı kültürler, coğrafyalar arasında bir bağ kurulması, iletişimin güçlenmesi ve dünyanın küçülmesi olarak tanımlamak mümkündür (Giddens, 1994: 64). Günümüzde sıklıkla kullanılan küreselleşme kavramının kökeni 1960'a kadar dayanmaktadır. 1960'da yayınlanan ve medya üzerine yapılan bir çalışmada "küresel köy" kavramının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Robertson, 1992: 8-9). Ekonominin küreselleşmesini üretimin ve tüketimin bütünleştiği (Otsubo, 1996: 1), ekonomide karşılıklı bağımlılığın arttığı (Glyn ve Sutcliffe, 1992: 77). ulusal sınırların önemini yitirdiği ve üretim faktörlerinin dolaşımı önündeki engellerin kaldırıldığı bir süreç olarak tanımlamak mümkündür (Grant, 1998: 4; Helhel, 2017: 159). Küreselleşme sadece mal ve hizmet dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması olarak değil, aynı zamanda sermayenin, teknolojinin, bilginin ve fikirlerin dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması süreci olarak karşımıza çıkmaktadır (Michael, 2004: 486). Küreselleşme süreci sadece ekonomik değil, sosyal, siyasal ve kültürel boyutları olan bir süreçtir (Şimşek ve Şimşek, 2017: 172). Dolayısıyla küreselleşme hayatımızın her alanını etkilemektedir (Halloran, 2003: 42). Devlet Planlama Teşkilatı'na (DPT) göre küreselleşme, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlardaki ortak değerlerin dünya

çapına yayılmasını ifade etmektedir (DPT, 2000: 3) ve bu süreç birçok yönden hayatımızı etkilemektedir (WB, 2002: ix). Bu süreçte ülke ekonomileri her geçen gün birbirine daha fazla entegre olmaktadır (Doğan, 2017: 21).

Küreselleşmenin tanımı gibi, küreselleşmenin tarihsel seyri ile ilgili de bir fikir birliği bulunmamaktadır. Ancak popüler görüş ekonomik küreselleşmenin sanayi devrimiyle başladığı ve üç farklı aşamada evrimleştiği yönündedir. Birinci aşamayı sanayi devrimiyle başlayan ve I. Dünya Savaşı'na kadar olan dönem oluşturmaktadır (Bordo vd., 2010, 227). Bu dönemin temel karakteristik özelliğini ticaret önündeki engellerin az ve kitlesel emek hareketliliğinin fazla olması oluşturmaktadır. Küreselleşmenin ikinci aşamasını birinci ve ikinci dünya savaşı arasındaki dönem oluşturmaktadır. Bu dönemde küreselleşme süreci sekteye uğramıştır (Williamson 1996: 278; Bairoch ve Kozul-Wright, 1996: 4-6). II. Dünya savaşından günümüze kadar olan dönem ise küreselleşme sürecinin üçüncü aşamasını oluşturmaktadır. Günümüz ekonomik sistemin temellerinin II. Dünya Savaşı ertesinde atıldığı görülmektedir (Fioretos, 2010; 384). II. Dünya savaşı sonrasında ülkelerin ulusal ekonomik çıkarlarını gözeterek çeşitli ticari serbestleşme politikaları uyguladıkları görülmektedir (Burgoon, 2010: 435). II. Dünya savaşı sonrasında kurulan Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi kuruluşların zaman içerisinde uluslararası ekonomide ağırlık kazanması, 1970'den sonra IMF ve WB kökenli politikaların birbirine benzerlik göstermesi ve bu politikalara kapsamında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerin neoliberal ekonomi politikalarına yönlendirilmesi (Şenses, 2004: 4; Selamoğlu, 2000: 52), küreselleşme sürecine önemli bir ivme kazandırmıştır (Çoşan ve Çiloğlu, 2017: 43-44).

2. KÜRESELLEŞMEYE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Küreselleşme sürecinden yarar sağlayan gruplar olduğu gibi, bu süreçten olumsuz etkilenen gruplarda bulunmaktadır. Dolayısıyla küreselleşme sürecinin yönü ve sonuçları konusunda geniş bir akademik literatür bulunmaktadır. Bu literatürü temelde, küreselleşmeyi destekleyen çalışmalar ve küreselleşmeye karşı çıkan çalışmalar olarak sınıflandırmak mümkündür.

Küreselleşme yandaşlarına göre, piyasa mekanizması hükümet politikalarından daha rasyoneldir. Bu nedenle küresel piyasa ulusal piyasanın yerini almaktadır (Bozkurt 2000: 19). Sonuç olarak da ulus devletler eskisi kadar güçlü olamamaktadır (Giddens, 2000: 21). Ekonomi kendi dinamiğini kazanmaktadır. Ekonominin kazandığı bu dinamik her geçen gün ulus devletin kontrolünden daha fazla çıkmaktadır (Adda, 2007: 10). Bu görüşe göre artık, piyasa ekonomisi, politikaların yerini almaktadır. Politikalar, ulusal düzeyde etkili olsa bile, küresel ekonomik hareketleri etkileyememektedir (Esgin 2001: 188). Aksine küreselleşme süreci, ulusal politikaları etkilemektedir (Phillips, 1998: 4). Küreselleşme süreci içerisinde ekonomik amaçlar için ulusal sınırlar ve coğrafi uzaklıklar tek başlarına bir engel oluşturmamaktadır (Frankel,

2000: 3). Küreselleşme daha önce fazla önemsenmeyen birçok ülke için yeni fırsatlar sunmaktadır (Sönmezler vd., 2017: 106).

Küreselleşme karşıtları, küreselleşme olgusu hakkında küreselleşme yandaşlarından farklı düşünmektedir. Küreselleşme karşıtlarına göre, küreselleşme iddia edildiği gibi yeni bir olgu değildir. Tarihte dünya ticaretinin daha üst seviyelerde olduğu dönemlere rastlanmaktadır. Küreselleşmenin bu denli popülerlik kazandırılmasını nedeni devlet harcamalarının kısılmasını isteyen liberal iktisatçıların ortaya çıkardığı bir ideolojidir (Giddens, 1994: 20-21). Örneğin 1913'de doğrudan yabancı yatırım stokunun dünya üretiminin %9'u olduğunu belirtmektedir. Bu orana yeniden ancak 1990'ların başlarında erişilebilmiştir (Bairoch ve Kozul-Wright, 1996: 10). Dolayısıyla küreselleşme karşıtları, küreselleşmenin yeni bir süreç olmaktan çok, eskiye dönüş olduğunu savunmaktadır (Bozkurt 2000: 21). Bu görüşü savunan yazarlara göre, günümüzde yabancı sermaye akımları arasında önemli bir benzerlik vardır (Bordo vd., 2010: 227). Ayrıca bu görüşe göre günümüzde küreselleşme toplumların farklı kesimlerinde eşitsizliklere neden olmaktadır (Mitterand, 2000: 230). Küreselleşme karşıtlarına göre, küreselleşme dünyadaki gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir (Fidan ve Şen, 2017: 36). Küreselleşme tarafsız bir şekilde gelişmemektedir. Küreselleşme süreci Avrupa ve Kuzey Amerika dışında kalan birçok topluluk bakımından rahatsız edici bir Batılaştırmayı temsil etmektedir (Giddens, 1994: 26). Küreselleşme karşıtlarına göre, küreselleşme sömürgeleştirme, uluslararası ticaret gibi yüzyıllardır süregelen bir sürecin yeni adıdır (Kalafatoğlu, 2013: 148). Küreselleşme sürecinde yoğun sermaye hareketliliği yaşanmaktadır. Yoğun sermaye hareketliliği geldiği ülkelere ekonomik anlamda çeşitli avantajlar sağlıyor gibi gözükse de, sermaye hareketliliği kimi zaman ciddi ekonomik sorunlara da yol açmaktadır (Dieter, 1998: 23-24). Küreselleşme ile birlikte teknolojik değişim de hız kazanmıştır. Bu değişimden belirli bir kesim önemli kazançlar sağlarken vasıfsız işçilere olan talepte azalma meydana gelmiştir (Krugman, 2001: 19).

Temelde küreselleşme yandaşları ve küreselleşme karşıtları olarak ayrılan küreselleşmeye ilişkin görüşlere ek olarak her iki farklı görüşe de farklı açıdan katılan ılımlı küreselleşmeci görüş de bulunmaktadır. Dönüşümcüler olarak da adlandırılan küreselleşmeye ılımlı yaklaşanlar, küreselleşmeyi, ekonomiden kültüre, dünya düzenini yeniden şekillendirecek önemli bir güç olarak görmektedir. Küreselleşmeye ılımlı yaklaşanlar, ulus devletinin bu süreçte yeni fonksiyonlar kazandığını savunmaktadır (Bozkurt, 2000: 23). Bu görüşe göre, küreselleşme süreci sermayenin siyasal, ekonomik ve kültürel alanlara yeni anlamlar ekleyerek dünyayı tek bir pazara dönüştürme sürecidir (Metin ve Akçan, 2017: 258). Bu görüş, küreselleşme sürecini ortak bir kültüre doğru modern dünyayı yeniden şekillendiren ekonomik, siyasal ve kültürel bir güç olarak görmektedir. Bu görüşü savunanlar, küreselleşme taraftarlarının savunduğu egemen ulus devletinin sonunun geldiği ve küreselleşme karşıtlarının savunduğu hiçbir şeyin değişmediği yönündeki görüşlerine katılmamaktadır. Bu görüşün temsilcileri küreselleşme sürecinde diğer her şey gibi ulus devletinin de işlevinin değiştiğini savunmaktadır (Esgin, 2001: 188-190). Bu görüş sermayenin ulus devletlerin hareket kabiliyetini sınırlandırdığını kabul etmekte, ancak,

ulus devletlerin küreselleşme süreci içerisinde yok olduğu görüşüne katılmamaktadır. Küreselleşme, ulus devletlere küresel düzenin kurallarına uygun yeni işlevler yüklemektedir (Barnet ve Cavanagh, 1995: 6-7).

3. KÜRESELLEŞMENİN İTİCİ GÜÇLERİ

Özellikle son elli yıllık dönemde küreselleşme sürecinin önemli bir hız kazandığı görülmektedir. Küreselleşme sürecinin bu denli hızlanması temel nedeni teknolojik gelişmeler, ekonomik gelişmeler ve politik gelişmeler olarak sıralamak mümkündür. Küreselleşmenin itici güçleri bir bütündür. Her birleşen diğer birleşenden destek alırken aynı zamanda diğer birleşeni de tamamlamaktadır (Ertaş ve Kıraç, 2017: 29).

Özellikle ulaşım ve iletişim alanında son elli yılda yaşanan gelişmeler mekânsal uzaklıkların önemini yitirmesine neden olmuştur. Bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişim küreselleşme için uygun zemini oluşturmuştur (Akbulut ve Göküş, 2017: 80). 1980'den sonra iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişme ve iletişim teknolojilerinin yaygınlık kazanması dünyadaki coğrafi sınırları da yok etmektedir. Hızlı bir şekilde yaygınlaşan ve ucuzlayan iletişim teknolojileri dünyadaki küreselleşme sürecini hızlandırmaktadır (Bozkurt, 2000b: 26-27). İletişim ve bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişme sonucunda dünyanın herhangi bir yerinde olan olaylar, dünyanın diğer yerlerinde de hissedilmekte ve sonuç olarak olumlu veya olumsuz tepkilerle değişim ve dönüşümlere neden olmaktadır (DPT, 2000: 2). Kişisel bilgisayarların yaygınlaşması, iletişimin ucuzlaması gibi gelişmeler hem finansal işlemleri hem de üretim ve hizmet sektörünü önemli ölçüde etkilemiştir (Schwartz, 1998: 42).

1970'lerde hızlanan ekonomik entegrasyon 1989'da komünizmin güç kaybetmesiyle yeni bir sürece girmiştir (Sachs vd., 1995: 1). Gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde uygulanan ekonomi programları giderek birbirine benzemektedir (DPT, 2000: 2). Özellikle Komünist Blok'un dağılmasından sonra serbest piyasa ekonomisine geçen ülkelerin hızlı büyüme rakamlarına ulaşması, küreselleşme politikalarına olan güveni de pekiştirmiştir.

Ekonomik küreselleşme temel olarak iki farklı aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalardan birincisi ticari serbestlik ikincisi ise finansal serbestliktir (Onur, 2005: 129). Bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ile desteklenen küreselleşme sermayenin hızla yer değiştirmesine olanak sağlamaktadır. Meydana gelen teknolojik gelişmeler artık coğrafi uzaklıklardan kaynaklanan olumsuz etkileri kaldırmaktadır (Dicken, 2007: 12). Günümüzde ekonomiler geçmişte olmadığı kadar etkileşim içindedir (Çakmak vd., 2017: 82).

Sanayi devrimiyle birlikte iletişim, ulaşım ve depolama tekniklerinde meydana gelen gelişmeler işletmelere de uluslararası düzeyde yeni faaliyet alanları yaratmıştır. Teknolojide meydana gelen gelişmeler üretim artışına neden olmuştur. Teknolojide meydana gelen gelişmeler ile profesyonel yönetim kadrolarının kurulması da çokuluslu şirketlerin oluşması için gerekli alt yapıyı hazırlamıştır (Aykaç vd., 2008: 26). Küreselleşme, ticaret ile ayrılmaz bir bağ ile bağlıdır. Dolayısıyla küreselleşmeyi iyi

yönetebilme yeteneği, ticareti iyi yönetebilme yeteneğini gerektirmektedir (Abdelal ve Meunier, 2010: 356). Bu sebepten dolayıdır ki, küreselleşme ilk olarak çokuluslu şirketlerin faaliyetleriyle duyulmaya başlamıştır (Agnew, 2009: 12). Küreselleşme sürecinde üretimin dünya ölçeğine yayılması, değişik mekânların farklı potansiyellerinin kullanılmasına olanak sağlamıştır (İçli, 2018: 136).

Çokuluslu şirketler küreselleşmenin önemli bir itici gücüdür. II. Dünya savaşıdan sonra kurulan IMF, WTO gibi kuruluşların da geliştirmekte olan ve az gelişmiş ülkelere, çokuluslu şirketlerin gelişimi için elverişli hukuki düzenlemeler önerdiği görülmektedir (Ateş, 2006: 30-31). Küresel ekonominin hemen hemen tüm alanları etkilemesi özellikle de artan ithalat ve ihracat faaliyetlerinin artması uluslararası alanda yeknesak hukuk kurallarına duyulan ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Bu ihtiyaç esasen ticari uyumsuzlukların uluslararası çözümü, korunma önlemleri gibi hususlardır. Bu ihtiyacı ortadan kaldırmak amacıyla yani uluslararası ticaret hukukunun uyumlaştırılmasını ve modernleşmesini teşvik amacıyla 17.12.1966 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) genel kuruluna bağlı bir organ olan Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret hukuku komisyonu (UNCITRAL) kurulmuştur (Alangoya, 1990: 1). Uluslararası ticaret hukuku ile ilgili yapılan önemli düzenlemelerden biri de Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması, uygulamadaki yaygın ismiyle Viyana Satım Antlaşmasıdır. Viyana Satım Antlaşması günümüz itibariyle içlerinde Türkiye de bulunan 89 ülke tarafından kabul edilmiştir¹. Bir yandan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya gibi büyük ticari aktörlerin, diğer yandan Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda ve İspanya da içinde olmak üzere Avrupa Birliği üyesi ülkelerinin büyük çoğunluğu ve farklı hukuki gelenek ve ekonomik sisteme ait olan Asya, Afrika ve Güney Amerika ülkelerinin antlaşmaya taraf olması, Viyana Satım Antlaşması'nın milletlerarası mal satımlarının büyük bir kısmını yeknesak bir kanun olarak idare etmesine olanak sağlamıştır (Erdem, 2012: 118).

Çokuluslu şirketlerin ortaya çıkışıyla birlikte, ekonomik hesaplar ulusal ölçekte değil, uluslararası ölçekte yapılmaya başlanmıştır. Sermaye hareketlerinde de bu şirketler vasıtasıyla geliştirmekte olan ülkelere doğru bir akış gerçekleşmiştir (Balkanlı, 2002: 15). Doğrudan yatırımların önemli bir bölümü çokuluslu şirketler tarafından yapılmaktadır (Mazur, 2000: 80). Küreselleşen ekonomi içerisinde hükümetler, yeni yatırımları kendi ülkelerine çekebilmek için çeşitli yatırım imkânları sunmaktadır. Genel olarak küresel rekabetin toplumsal refahı arttıracığı düşünülürken etkin olmayan üretimi de piyasadan silecektir (Aykaç vd., 2008: 26). 1980'den itibaren hükümetlerin, çokuluslu şirketlerin ve bu sayede gelecek olan doğrudan yabancı sermayenin önünü açabilmek için, bu yönde çeşitli kanuni düzenlemeler yaptığı görülmektedir (Adda, 2007: 130-133).

¹Taraf ülkelerin tam listesi için bkz.

http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html (erişim: 28.04.2018).

4. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE DIŞ TİCARET

Ekonomik küreselleşmenin temel yapı taşlarından bir tanesi ticari serbestleşmedir. Türkiye ekonomisinde dış ticaretin tarihsel sürecine bakıldığında farklı dönemlerle karşılaşılsa da, ekonomiyi 1980 öncesi ve 1980 sonrası olarak incelemek mümkündür. Türkiye’de 1980 öncesi uygulanan dış ticaret politikalarının karakteristik özelliği kendi kendine yetebilme, iç ekonomiyi canlandırma ve dışardan gelen rekabetten korumaya yönelik ithal ikameci bir ekonomi politikası uygulanmasıdır. 1980’den itibaren ise Türkiye ekonomisinde dışa açılmaya yönelik önemli adımlar atılmaya başlanmıştır (İncekara 2001: 930). 24 Ocak 1980 ekonomik kararları ile ithal ikamesi politikası terk edilmiş, bunu yerine ihracata yönelik bir sanayileşme politikası benimsenmiştir (Karluk, 2005: 497). Bu değişimin öncüsü 24 Ocak 1980 ekonomi kararlarıdır. Bu kararları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Uludağ ve Arıcan, 2003: 47-48);

- İthalatın serbestleştirilmesi,
- TL’nin aşırı değerlenmesine son veren “gerçekçi” esnek kur uygulamasına geçilmesi,
- İhracatın ve yabancı sermayenin teşviki, ihracata finansman ve sigorta konularında kurumsal destek sağlanması,
- Sübvansiyonların kademeli olarak azaltılarak, uygulanan fiyat kontrollerinin kaldırılması,
- Faiz oranlarının serbestleştirilmesi (1 Temmuz 1980 tarihinde faiz oranları tamamen serbest bırakılmıştır),
- TL %48 devalüe edilerek dolar karşısındaki değeri 47 TL’den 70 TL’ye düşürülmüştür.

1980’den döviz kazançlarının artırılmasına yönelik bir devalüasyon yapılmıştır (Başkaya, 2004: 191). İthalatın serbestleştirilmesine yönelik 1981’de ithalat programı yapılmıştır (Şahin 2009: 422-423). 1983 seçimleriyle göreve başlayan hükümet 24 Ocak Kararlarını tamamlayıcı düzenlemeler yapmıştır. Bu bağlamda uygulanan ekonomi politikasında ekonomik serbestleşmeye öncelik verilmiş, bu sayede ekonomiye kaynak yaratacak gücün artarak daha verimli alanlara dağılması hedeflenmiştir (Uludağ ve Arıcan, 2003: 51-52). İhracat teşvik edilmiş, komşu ülkelerle dış ticarete daha çok önem verilmiştir (Şahin 2009: 409-410). Bu dönemde uygulanan devalüasyon politikaları bir yandan çalışan kesimin satın alma gücünde bir azalma yaratırken, diğer yandan ihracat sektörünün uluslararası rekabet gücünü arttırıcı bir unsur olarak görülmüştür (Sönmez 2009:28).

Ülkemiz Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi konusundaki New York Sözleşmesi’ne 1992 yılında taraf olmuş ve 2001 yılında, 1985 tarihli Uluslararası Ticari Tahkim hakkındaki UNCITRAL Örnek Kanunu temel alarak, 4686 tarihli Milletlerarası Tahkim Kanununu kabul etmiştir². Türkiye ayrıca UNCITRAL’in kamu

² Bkz. Resmi Gazete, Tarih: 05.07.2001, Sayı: 24453.

alımları ve elektronik imzaya ilişkin metinlerini, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu³ ve 5070 sayılı Elektronik imzaya ilişkin kanunların⁴ hazırlanmasında göz önünde bulundurmıştır. Ayrıca, Türkiye, UNCITRAL'ın 1980 yılında hazırladığı, Uluslararası Mal Satımı Mukaveleleri hakkındaki BM Sözleşmesi'nin onaylanmasının uygun bulunması ile ilgili işlemleri başlatmış ve Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Türkiye Cumhuriyeti'nin katılımının uygun bulunduğuna ilişkin 2.4.2009 tarihli ve 5870 sayılı yasanın 14 Nisan 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmasını takiben, Bakanlar Kurulu kararnamesinin 7 Nisan 2010 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla Türkiye de antlaşmaya taraf olmuş ve Sözleşme, 1 Ağustos 2011 tarihinden itibaren Türkiye'de yürürlüğe girmiştir⁵. Halen bu Sözleşme'ye aralarında ABD, Avrupa Birliği devletlerinin çoğu, Rusya Federasyonu, Çin, Japonya, Azerbaycan, Kazakistan olmak üzere 89 devlet taraftır. Taraf ülkelerin küresel ticaretin 2/3'ünü kapsadığı tahmin edilmektedir. Sözleşme, satım mukavelesi taraflarına yeknasak, tarafsız ve kolayca anlaşılabilir bir hukuki metin sunmaktadır. Sözleşme uyarınca, mukavelede aksine düzenleme bulunmadığı takdirde, işyerleri akit taraf devletlerde olan mukavele taraflarına, Sözleşme hükümleri uygulanacaktır. Sözleşmeye taraf olunması ile birlikte, Türk dış ticaretinin büyük kısmı Sözleşmeye tabi tutulmakta, bundan da, özellikle akdin kurulması aşamasında, uygulanacak hukuka ilişkin düzenlemelerin genellikle yapılamadığı küçük ve orta ölçekli işletmeler yararlanmaktadır.

1990'lı yılların başından itibaren uygulanan ekonomi politikaları ve ulusal paranın değerlendirilmesi sonucunda ihracatta azalış ithalatta ise artış meydana gelmiştir (Barışık ve Çetintaş, 2006: 6). Özellikle 1993'de kamu harcamalarında meydana gelen artış ve iç tasarrufların azalması 1994'de bir ekonomik krizin habercisi olmuştur (Özgüven 2001: 59). 1994'ün başına kadar değerli TL, ihracatı olumsuz etkilerken, ithalatı arttırıcı bir etken olmuştur. Ancak 1994'de yapılan yüksek oranlı devalüasyon ile ithalatta daralma yaşanmış, ihracat ise artmıştır (Tokgöz 2001: 37). Avrupa Birliği (AB) ile oluşturulacak Gümrük Birliği'ne (GB) yönelik çalışmalar kapsamında çok sayıda ve çeşitli vergi ve fonlar kaldırılarak 1993'de tek vergi sistemine geçilmiştir (Seyidoğlu, 2009: 180). Türkiye, AB ile 1995'de GB anlaşması imzalamış ve imzalanan bu anlaşma 1996'da yürürlüğe girmiştir. GB, Türkiye ekonomisinde 24 Ocak 1980 kararlarıyla başlayan ticari serbestleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturmaktadır (Tonus, 2007: 193). GB anlaşmasının temelinde taraflar arasında malların serbest dolaşımı ve üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesi uygulanması bulunmaktadır (DTM, 2007: 314).

³ Bkz. Resmi Gazete, Tarih: 04.02.2002, Sayı: 24648.

⁴ Bkz. Resmi gazete, Tarih:23.01.2004, Sayı: 25355.

⁵ TBMM Türkiye Cumhuriyeti'nin Sözleşme'ye katılmasını 2 Nisan 2009 tarih ve 5870 sayılı Kanunla uygun bulmuş, takiben Bakanlar Kurulu'nun 11.03.2010 tarih ve 2010/247 sayılı kararıyla kararlaştırıldığı üzere Türkiye, Sözleşme'ye 07.07.2010 tarihinde taraf olmuştur. Sözleşme Türkiye bakımından, Sözleşme'nin 99. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, katılma belgesinin tevdi edildiği tarihten itibaren on iki ayın tamamlanmasını izleyen ayın ilk gününde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye ekonomisinde tarımın 1980'den önce önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. 1980'den sonra ekonomi politikalarında meydana gelen değişim ile dış ticaretin yapısı da değişmiştir. Bu bağlamda yıllar itibariyle ihracatta tarımın payının azaldığı görülmektedir. 1990'da tarımın toplam ihracat içindeki payı %18.4 iken bu oran 2000'de %7.8'e gerilemiştir. 1990'da toplam ihracatımızdaki sanayi kesiminin payı %79.0 iken bu oran 2000'de %91.2'ye yükselmiştir (Serin, 2001: 695). Türkiye'de öncü ihracatçı sektörlerin aynı zamanda önemli ithalatçı sektörler olması ihracatın ithalata bağımlı olduğunun bir göstergesidir. İhracatın ithalata bağımlılığının temel nedeni ihracat mallarının ara mal ithalatına olan bağımlılığı olarak karşımıza çıkmaktadır (Hepaktan, 2007: 79). Türkiye ekonomisi 2002'den itibaren hızlı bir büyüme eğilimine girmiştir. 2008'de ABD kökenli ekonomik kriz bütün dünyayı etkilediği gibi Türkiye'yi de etkilemiştir. Çünkü bir ülkenin yaptığı ihracat miktarı önemli ölçüde ithalatçı ülkelerin gelir durumuyla ilişkilidir.

Tablo 1. Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflamasına Göre Dış Ticaret, 2016, 2017.

İhracat	2016 (%)	2017 (%)	Sayısal Değişim (%)	İthalat	2016 (%)	2017 (%)	Sayısal Değişim (%)
Sektörler				Sektörler			
Sermaye malları	12,0	11,7	8,8	Sermaye malları	16,5	13,9	2,2
Ara mallar	44,3	45,4	14,1	Ara mallar	68,5	72,8	28,9
Tüketim malları	43,2	42,4	9,0	Tüketim malları	14,8	13,0	6,7
Diğerleri	0,6	0,5	-3,5	Diğerleri	0,2	0,2	49,3

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

2016 ve 2017 yılları karşılaştırıldığında sermaye malları ihracatının toplam ihracat içindeki payının azaldığı, ancak sayısal değer olarak payının arttığı görülmektedir. Ara mallar ihracatı 2017'de, 2016'ya göre hem oransal hem de sayısal olarak artmıştır. Tüketim malları ihracatı ise, oransal olarak azalmasına karşın sayısal olarak artmıştır. Aynı yılların ithalat değerlerine bakıldığında, sermaye malları ithalatı oransal olarak azalmasına rağmen sayısal olarak artmıştır. Ara mallar ithalatı hem oransal hem de sayısal olarak artmıştır. Tüketim malı ithalatı oransal olarak azalsa da sayısal olarak artmıştır. 2017 ve 2016 karşılaştırıldığında gerek ihracatta gerekse ithalatta en yüksek payın ara malına ait olduğu görülmektedir.

Tablo 2. En çok İhracat ve İthalat Yapılan 5 Fasil, Nisan 2018

Sıra	İhracat	Sıra	İthalat
1	Motorlu kara taşıtları vd.	1	Mineral yakıtlar vd.
2	Kazanlar, makinalar vd.	2	Kazanlar, makinalar vd.
3	Demir ve çelik	3	Demir ve çelik
4	Elektrikli makina ve cihazlar vd.	4	Motorlu kara taşıtları vd.
5	Örme giyim eşyası vd.	5	Elektrikli makine ve cihazlar

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Nisan 2018 verilerine göre, ihracatımız da birinci sırayı motorlu kara taşıtları vd. alırken ithalatımızda dördüncü sırayı almıştır. Kazanlar makinalar vd. hem

ihracatta, hem de ithalatta ikinci sıradadır. İhracatta üçüncü sırada olan demir ve çelik, ithalata da üçüncü sıradadır. Türkiye'nin ihracat ve ithalat fasılları ilk üç sırada aynı gerçekleşirken, diğer sıralamalar farklılık göstermektedir.

Tablo 3. Ülke Gruplarının Dış Ticarete Sahip Olduğu Paylar Nisan 2018.

	İhracat (%)	İthalat (%)
AB	51,5	36,7
Türkiye Serbest Bölgeleri	1,4	0,6
Diğer Ülkeler	47,1	62,7

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Ülke gruplarının dış ticaretten aldığı paylara bakıldığında en büyük dış ticaret ortağımızın AB olduğu görülmektedir. İhracatımızın yaklaşık yarısını AB'ye yaparken, ithalatımızın yaklaşık %37'lik bir bölümü yine AB ülkelerine yapılmaktadır.

Tablo 4. En Çok Dış Ticaret Yapılan İlk Beş Ülke Nisan 2018.

İhracat			İthalat		
Sıra	Ülke	% Pay	Sıra	Ülke	% Pay
1	Almanya	9,8	1	Almanya	9,6
2	İngiltere	6,1	2	Rusya	9,2
3	İtalya	5,7	3	Çin	8,7
4	Fransa	5,0	4	ABD	5,5
5	İspanya	5,0	5	İtalya	4,7

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Nisan 2018'de en çok ihracat yaptığımız ülke %9,8 ile Almanya olurken, en çok ithalat yaptığımız ülke %9,6 ile yine Almanya olmuştur. İhracatımızda İngiltere ikinci sırada yer almıştır. İthalatta Rusya ikinci sırayı almıştır. İhracatta üçüncü sırayı alan İtalya olmuştur.

5. SONUÇ

Günümüzde küreselleşme kavramı hiç olmadığı kadar sıklıkla kullanılmaktadır. İktisat literatürüne bakıldığında küreselleşme sürecini yeni dünya düzeni olarak tanımlayan çalışmalar olduğu gibi, ekonomilerin eskiye dönüş süreci olarak tanımlayan çalışmalar da bulunmaktadır. Ayrıca küreselleşmeye ılımlı yaklaşan çalışmalarda küreselleşme sürecinin ulus devletin fonksiyonlarını kaybetmediği, sadece fonksiyonlarının bu süreçle birlikte evrimleştiği görüşü de öne çıkmaktadır.

Tarihsel süreç açısından bakıldığında küreselleşme sürecinin son elli yılda önemli bir hız kazandığı görülmektedir. Bunun nedenlerinden bir tanesi teknolojiye meydana gelen gelişmelerdir. Günümüzde teknoloji hızla gelişmekte ve gelişen yeni teknolojiler hızla kitlesel tüketime sunulabilmektedir. Bir diğer neden WTO, IMF gibi uluslararası kuruluşların da küreselleşmeyi destekleyen politikalar üretmesidir. Bu sayede özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin uyguladığı politikalar birbirine benzer hale gelmiştir. Ayrıca uygulanan bu ekonomi politikaları çok uluslu şirketlerin ekonomik gücünün artması için uygun zemin de hazırlamıştır. İki kutuplu ekonomik sistemin yok olması da serbest ticaret politikalarına güveni arttırmıştır.

Türkiye ekonomisinde 1980'den önce önemli ölçüde devlet ağırlıklı ithal ikameci politikalar uygulandığı görülmektedir. 1980'den sonra Türkiye'de uygulanan ekonomi politikaları önemli değişikliklere uğramıştır. 24 Ocak ekonomi kararları ile ithal ikameci politikalar terk edilerek, ihracata yönelik sanayi politikaları benimsenmiştir. 1980'den itibaren uygulanan bu politikalar kapsamında Türkiye ekonomisinin yapısında önemli değişiklikler olmuş, Türkiye'nin dış ticareti de bu değişimden etkilenmiştir. Dış ticaretimizin serbestleştirilmesine yönelik atılan adımlar ihracat ve ithalat hacmimizi arttırmış ve dış ticarete konu olan mal demetlerinin zaman içerisinde ticaretteki ağırlığın değişmesine neden olmuştur. Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisiyle entegre olması, ekonomiyi dışardan gelen etkilere daha duyarlı bir hale getirmiştir.

Günümüzde Türkiye 1980'den önceki tarım ülkesi olma özelliğini taşımamaktadır. Türkiye'nin ihracatında birinci sırada ara mallar varken ikinci sırada tüketim malları yer almaktadır. Benzer sıralama ithalat içinde geçerlidir. Sekörel bazda bakıldığında Türkiye'nin benzer malların ithalat ve ihracatını yaptığı görülmektedir. Ülke grupları olarak bakıldığında Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı AB'dir. Ülkeler bazında bakıldığında ise AB üyesi üç ülke Türkiye'nin ihracatında birinci sırada yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdelal, R. ve Meunier, S. (2010). "Managed Globalization: Doctrine, Practice and Promise", *Journal of European Public Policy*, Vol. 17, Issue 3, p. 356.
- Adda, J. (2007). *Ekonominin Küreselleşmesi*, Çev. Sevgi İnci, 4. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları 818.
- Agnew, J. (2009). *Globalization & Sovereignty*, Rowman & Littlefield Publishers INC., p. 12.
- Akbulut, M.U.F. ve Göküş, M. (2017). Küreselleşme ve yerelleşme sürecinde bölgesel kalkınma ajansları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, cilt:20, Sayı:1, s. 80, ss. 78-88.
- Alangoya, Y. (1990). "UNCITRAL Tahkim Yönetmeliği Hakkında", Prof. Dr. İlhan Postacıoğlu'na Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Ateş, D. (2006). "Küreselleşme Ne Kadar Tek Boyutlu?", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt 7, sayı 1, s. 30-31.
- Aykaç, M., Parlak, Z. ve Özdemir, S. (2008). Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2008-24.
- Bairoch, P. ve Richard K. (1996). *Globalization Myths: Some Historical Reflections on Integration, Industrialization and Growth in The World Economy*", UNCTAD Discussion Paper No. 113, UNCTAD/OSG/DP/113, pp. 1-32.
- Balkanlı, A. O. (2002). "Küresel Ekonominin Belirleyici Faktörleri Üzerine", *Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 15.
- Barışık, S. ve Çetintaş H. (2006). "Türkiye'de Cari Açıkların Sürdürülebilirliği (1987-2003 Yapısal Kırılma Modeli)", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, s. 6.

- Barnet, R.J. ve Cavanagh, J. (1995). Küresel Düşler, İmparator Şirketler ve Yeni Dünya Düzeni, Çev. Gülden Şen, İstanbul, Sabah Kitapları, s. 6-7.
- Başkaya, F. (2004). Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına, Ankara, Maki Basın Yayın, 2004, s. 191.
- Beşirli, H. (2017). Küreselleşme Karşıtları ya da Aşağıdan Küreselleşmeciler Kimler? Ne İstiyorlar?. Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları, s. 123, ss. 123-134.
- Bordo, M.D., Cavallo, A.F. ve Meissner, C.M. (2010). "Sudden Stops: Determinants and Output Effects in The First Era of Globalization, 1880-1913", *Journal of Development Economics*, Vol. 91, Issue 2 p. 227.
- Bozkurt, V. (2000). "Küreselleşme Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar", Küreselleşmenin İnsani Yüzü, Ed. Veysel Bozkurt, I. Baskı, Alfa Yayınları, s. 17-31.
- Brian B. (2010). "Betwixt and Between? The European Union's Redistributive Management of Globalization", *Journal Of European Puplic Policy*, Vol. 17, Issue 3, p. 435.
- Çakmak, Z., Bulut, B. ve Taşkıran, C. (2017). Relationship between Global Literacy, Globalization Citizenship and Social Studies, *Journal of Education and Practise*, Vol. 8, No.23, s. 82, ss. 82-90.
- Çoşan, B. ve Çiloğlu, M. (2017). Küreselleşme-Yoksulluk İkileminde Mikro Kredi Çıkmazı. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi Özel Sayısı*, Vol 13. S. 44, ss. 43-54.
- Dicken, P. (2007). *Global Shift Mapping the Changing Contours of the World Economy*, 5th Edition, London, SAGE Publications Ltd., 2007, p. 12.
- Dieter, H. (1998). "Crises in Asia or Crisis of Globalisation?", University of Warwick, Center for the Study of Globalisation and Regionalisation (CSGR), Working Paper No: 15/98, pp. 23-24.
- Doğan, B. (2017). Ekonomik Küreselleşme ve Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi, *Finans Politik Ekonomik Yorumlar*, Vol. 54, Iss628, s.21. ss. 19-27
- DPT. (2000). Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT:2544-ÖİK:560, s. 3.
- DTM. (2007). *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 6. Baskı, Ankara, DTM Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, s. 314.
- Erdem, H. E. (2012). "Viyana Satım Antlaşması'na Genel Bakış ve Maddi Uygulama Alanı", *Yeni Türk Borçlar Kanunu ve CISG'a göre Satış Sözleşmeleri: Sales Contracts Under the New Turkish Code of Obligations and the CISG*, Ed. Şükran Şıpka/Ahmet Cemil Yıldırım, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s.118.
- Ertaş, H. ve Kiraç, F.Ç. (2017). Küreselleşmenin ülkelerin sağlık sistemleri ve politikaları üzerine etkileri, *Kastamonu ün. İİBF dergisi*, cilt 17, sayı 3, s. 29, ss. 28-34.
- Esgin, A. (2001). "Ulus-Devlet ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (2).
- Fidan, H. ve Şen, H. (2017). Türkiye'de sektörel eşitsizlikler ve sayısal bölünme ilişkisi, *Sosyoekonomi*, vol35(32), s. 36, ss. 31-50.
- Fioretos, O. (2010). "Europe and The New Global Economic Order: Internal Diversity as Liability and Asset in Managing Globalization", *Journal of European Public Policy*, Vol. 17, Issue 3, p. 384.

- Frankel, A. J. (2000). "Globalization of The Economy", National Bureau of Economic Research (NBER), NBER Working Paper No. W7858, pp. 1-41.
- Giddens, A. (1994). *The Consequences of Modernity*, UK, Polity Press.
- Giddens, A. (2000). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Glyn, A. ve Sutcliffe, B. (1992). "Global But Leaderless? The New Capitalist Order", *Socialist Register*, 28.
- Grant, W. (1998). "Globalization, Comparative Political Economy and the Economic Policies of the Blair Government", University of Warwick, Center for The Study of Globalisation and Regionalisation (CSGR) Working Paper No: 08/98, 1998, p. 4.
- Halloran, E. J. (2003). *Careers in International Business*, Second Edition, McGraw-Hill Companies, p. 42.
- Helhel, Y. (2017). Küreselleşme ve finansal gelişme arasındaki etkileşimin Türkiye ve BRICS Ülkeleri için İncelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9, sayı 20, s. 159. Ss. 158-178.
- Hepaktan, E. (2007). "Türkiye'nin Dış Ticaretinin Gelir Yönlü Analizi", *Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları*, Yıl: 1, Sayı 2, s. 79.
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24832> 30.01.2018
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27787>
- İçli, G. (2018). Küresel Kapitalizm ve toplumsal cinsiyet tartışmaları, Pamukkale ün. Sosyal bilimler enstitüsü dergisi, sayı 30, s. 136, ss. 133-143.
- İncekara, A. (2001). "Küreselleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye", Ankara, *Yeni Türkiye Ekonomik Kriz Özel Sayısı II*, Yıl: 7, Sayı: 42, s. 930.
- Intriligator, M.D. (2004). "Globalization of The World Economy: Potential Benefits and Costs and a Net Assessment", *Journal of Policy Modeling*, Vol. 26, Issue 4, p. 486.
- Kalafatoğlu, S.T. (2013). Küreselleşme karşıtı hareket, Ankara Ün. Sosyal bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt 4, sayı 1, S. 148. s. 143-195.
- Karluk, S.R. (2005). Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisi'nde Yapısal Dönüşüm, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. s. 497.
- Krugman, P. (2001). *Bunalım Ekonomisinin Geri Dönüşü*, Çev. Neşenur Domaniç, İstanbul, Literatür Yayınları, s. 19.
- Mazur, J. (2000). "Labor's New Internationalism", *Foreign Affairs*, Vol. 79, No.1, p. 80.
- Metin, İ. ve Akcan, A.T. (2017). Küreselleşmenin Dış Ticarete Etkisi: Türkiye Analizi, *Journal of Current Researches on Business and Economics*, vol: 7, Issue: 2, s. 258, ss. 257-268.
- Mitterand, F. (2000). "Küresel Dış Sınıflara Karşı Kibirli Kayıtsızlık", *Yüzyılın Sonu*, Ed. Nathan Gardels, Çev. Belkıs Dışbudak, İstanbul, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 230.
- Onur, S. (2005). "Finansal Liberalizasyon ve GSMH Büyümesi Arasındaki İlişki", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 1 Sayı: 1, s. 129.*

- Otsubo, S. (1996). "Globalization, A New Role for Developing Countries in an Integrating World", Policy Research Working Paper 1628, The World Bank International Economics Department, International Economic Analysis and Prospects Division, p. 1.
- Özgülven, A. (2001). "İktisadi Krizler", *Yeni Türkiye Ekonomik Kriz Özel Sayısı I*, Yıl 7, Sayı 41.
- Phillips, N. (1998). "Globalisation and the Paradox of State Power: Perspectives from Latin America", University of Warwick, Center for the Study of Globalisation and Regionalisation (CSGR), Working Paper No: 16/98, p. 4.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*, London, SAGE Publication Ltd., pp. 8-9.
- Sachs, J.D. v.d. (1995). "Economic Reform and the Process of Global Integration", *Brookings Papers on Economic Activity*, Ed. William C. Brainard and George L. Perry, 25th Anniversary Issue, Washington D.C, Brookings Institution, p. 1.
- Schwartz, P. (1998). "Uzun Menzilli Küresel Patlama", *NPQ Türkiye*, Cilt 1: Sayı: 2, s. 42
- Selamoğlu, A. (2000). "Sosyal Sorunlarıyla Küreselleşme", *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*, Ed. Veysel Bozkurt, I. Baskı, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Serin, N. (2001). "Dış Ticaret ve Dış Ticaret Politikası", **Türkiye Ekonomisi Sektörel Analiz**, Ed. Ahmet Şahinöz, Ankara, İmaj Yayınevi, s. 311-312.
- Seyidoğlu, H. (2009). *Uluslararası İktisat*, 17. Baskı, İstanbul, Güzem Yayınları No. 24.
- Şimşek, H.A. ve Şimşek, N. (2017). Küreselleşme sürecinde bölgesel entegrasyonlar ve türk dili konuşan ülkeler açısından bir değerlendirme, vol.25(34), s.172, ss. 161-172.
- Sönmez, S. (2009). "Türkiye Ekonomisinde Neoliberal Dönüşüm Politikaları ve Etkileri", *Küreselleşme, Kriz ve Türkiye'de Neoliberal Dönüşüm*, Ed. Nergis Mütevellioğlu, Sinan Sönmez, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 234, s. 28.
- Sönmezler, G., Akduğan, U. ve Gündüz, O. Türkiye'de cari açık sorununun reel döviz kuru ve ihracatın ithalata bağımlılığı açısından değerlendirilmesi, *Maliye Finans Yazıları*, Issue 108, s.106, ss. 105-121.
- Tokgöz, E. (2001). "Türkiye İktisadi Gelişme Tarihinin Ana Çizgileri (1923-2000)", *Türkiye Ekonomisi Sektörel Analiz*, Ed. Ahmet Şahinöz, Ankara, Türkiye Ekonomi Kurumu, İmaj Yayıncılık, s. 37.
- Tonus, Ö. (2007). "Gümrük Birliği Sonrasında Türkiye'de Dışa Açıklık ve Sanayileşme", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 17, s. 193.
- TUİK. İstatistik Göstergeler 1923-2008, s. 695.
- Turgut, M. (2017) Globalleşmenin İşletmelerin finansal Fonksiyonu Üzerine Etkisi, *Global Business Research Congress*, May 24-25, İstanbul, s. 884, ss. 883-890.
- Uludağ, İ. ve Arıcan, E. (2003). *Türkiye Ekonomisi Teori, Politika, Uygulama*, İstanbul, Der Yayınları.
- Williamson, J.G. (1996). "Globalization, Convergence, and History", *The Journal of Economic History*, Vol. 56, No. 2, p. 278.
- World Bank. (2002). *Globalization, Growth, and Poverty: Building an Inclusive World Economy*, World Bank and Oxford University Press, p. ix.